

Hozzászólások az előadásokhoz

Nyilvánvaló, hogy a gregorián ének jelen volt mind a katolikusoknál, mind a reformátusoknál. Ezt a mai konferencia is bizonyította. Számunkra a közös örökség keresése és megtalálása az ökumenikus közeledés eszköze is. Ez a közeledés ma nagyon fontos. Mert közös gyökereinkhez közeledve és közös zenénken keresztül jobban szót érthetünk egymással. Örülök annak, hogy erről itt nem csak hallhattam, hanem láthatam és tapasztalhattam is e közeledést. Köszönöm ezt a megtapasztalást!

Ferencz István

Valóban egymás hite által épülhetünk. Hadd emlékeztessenek Czeglédy Sándor (1909–1998) liturgika professzorunk egykori mondására, aki református részről először foglalkozott igazán a protestáns graduálokkal.¹ Czeglédy Sándor gyakran elmondta tanítványainak: *Geleji Katona István szívdhatta az orgonát, mivel ő még támaszkodott a diákok liturgikus kórusára*. Kompendiumában is ezt írta, amelyet a 20. század második felében tanult a teológus diákok több nemzedéke:

„Atyánk valamikor hevesen elleneztek az orgonát. Az *Articuli Maiores*² 18. cikke »az Antikrisztus táncoltató miséjéhez alkalmazott hangszerek« közé sorolta. Geleji Katona István szerint »ha az Ecclesia hétszáz esztendőök alatt az Orgonáknak bőgések és az hegedűknek vincogások nélkül el lehetett, mostan immár annál inkább el lehet [...] Jobb volna azért azokat a nagy tömlőjű furolyákat és sok süvöltőjű fuvókat az templumokból kihányani és az kovácsok műhelyébe adni.« Csakhogy Geleji Katona István még a deákok énekkarára támaszkodhatott, vagyis a középkori liturgiai hagyomány folytatásaképpen a mi egyházunkban is megmaradt egy darabig a kötött szertartási éneklés egy begyakorolt énekes csoport közreműködésével (ld. később a »graduálok« történetét). Később azonban a hatásos vezetés nélkül maradt gyülekezeti éneklés rendszerint elromlott, amint ezt a mi időnkben is láthatjuk olyan gyülekezetekben, ahol az éneklést hangszer nélkül vezetik.»³

Igenis szükség van ma is liturgikus kórusra, mert a kántor önmagában nem elegendő a gyülekezeti éneklés vezetésére, és az orgonaszó még kevésbé elég. Az énekkar az igazi gyülekezetnek tulajdonképpeni magja, amely tevékeny részt vállal és végez a liturgiából. Orgonaművész kántorunk, Karasszon Dezső hangoztatta ezt több évtizedes tapasztalatai alapján, mert az énekkar éneke és lelkisége nélkül az orgona nem lehet alkalmas eszköz.

¹ A debreceni kollégiumi Nagykönyvtár írott graduáljai. In: *Református Egyház IX* (1957) 265–270.; A Batthyány-kódex és az Óvári graduál közös leírója. In: *Magyar Könyvszemle* 77 (1961), 247–263.; A Batthyány-kódex kisebb testvére: a Ráday graduál. In: *Magyar Nyelv* 59 (1963), 24–29.; Méliusz ágendája és himnológiai tevékenysége. In: *Studia et Acta II*. (Bp. 1967), 174–175.; Néhány megjegyzés Huszár Gál most megtalált énekeskönyvéről. In: *Református Egyház XXVIII* (1976), 174–175.; Megifjodó öreg graduálok. In: *Confessio* 2 (1978/4), 68–78.; A kollégiumi éneklés 16. indíttatásai. In: *Református Egyház XLIII* (1991), 46–48.

² Az 1567. évi debreceni közzsínat elfogadott cikkelyei, *Articuli ex verbo Dei et lege naturae compositi* címmel jelent meg Melius Juhász Péter szerkesztésében (RMNy 226), magyarul olvasható Kiss Áron: *A XVI. században tartott magyar református zsinatok végzései*. Bp. 1982, 561–612.

³ *Liturgika*. Debrecen 1996, 27. (A Debreceni Református Hittudományi Egyetem Gyakorlati Theológiai Tanszékének Tanulmányi Füzetei. 8.)

Hadd tegyek hozzá még egy olyan vonatkozást, amely lehet, hogy kevésbé ismert. Kálvin – a szokásos véleménnyel ellentétben – nemcsak az igehirdetést és a sákramentumokat hangoztatta, mint amelyek nélkülözhetetlenek az igaz istentisztelethez, hanem ezek mellé egy a harmadik elemet is sorolt: a könyörgést, melynek prózában elmondott és énekelt fajtája is van.⁴ Ezt a múltban annyira agyonhallgatták, hogy magyarul először csak 1939-ben jelent meg, a teljes 1543-as előszó 2003-ban látott napvilágot.⁵

„Alapjában véve a mi vallásos összejöveteleinken három ilyen dolog megtartását rendelte Urunk, s ez a három:

[1] az Ő igéjének hirdetése,

[2] a nyilvános és ünnepélyes imádság, meg

[3] az Ő sákramentomainak kiszolgáltatása [...] Bárcsak lenne az emberekben annyi meggondolás, hogy elhagynák eddig szokásos énekeiket [...] s bárcsak ezek helyett megszoknák ezután ezeknek az isteni és mennyei énekeknek az éneklését, együtt a jó Dávid királlyal!”⁶

Fekete Csaba

Nem lehet az orgonát felelőssé tenni az éneklőszekek eltűnéséért oly módon, mintha az orgona léte kizárná az éneklőszekek használatát, az előénekes működését és egyáltalán a liturgikus éneklést. Az orgona hangzási sajátosságaival egyrészt a kozmosz hangjait transzponálja az istentiszteletra, másrészt segíti az istentiszteletet az eszkatologikus dimenzió kibontásában. Emellett másodlagos, hogy épp milyen feladattal teszi ezt: előénekes énekét kíséri, azzal váltakozva szerepel, vagy önállóan szólal meg.

Történeti – késő középkori és újkori – példák mutatják, hogy bár az orgona kétségtelenül és minduntalan helyettesítette a liturgikus éneket az ünnepi istentiszteleten, ez leggyakrabban az ún. *alternatim*, tehát az énekkel váltakozó előadásmód volt. Ezen felül a hangszer egyes liturgikus cselekményeknek (pl. vonulásoknak) adott akusztikai háttérrel, pótolva, illetve ilyenkor is kiegészítve a kórus liturgikus (processziós) énekeit. A hangszert leggyakrabban a liturgus és az énekesek közelében, akusztikailag és vizuálisan megfelelő helyen, s nem egy távoli karzaton építették fel.

Tehát: furcsállom azt a *post hoc, ergo propter hoc* nézetet, miszerint a 18. század végi sajátos egyház- és kultúrtörténeti helyzet helyett az orgona lenne felelős a liturgikus éneklés elsorvadásáért.

Enyedi Pál

Szeretnék köszönetet mondani a konferencia megálmodóinak és gratulálni is nekik, hiszen a Vártemplomban olyan előadásorozatnak lehettünk résztvevői, amely ritkaság az utóbbi időben. Javasolom, hogy az előadások jelenjenek meg kötet formájában. Fel-

⁴ A Zsoltárok kiadása előtt: Epitre au Lecteur. In: *La Forme des Prières et Chantz Ecclésiastiques*.

⁵ Ezt a kérdést ismételtelen hangsúlyoztam, többek között a Pápan 2006-ban elhangzott sorozatban, illetve a Doctorum Collegium himnológiai szekciójában. Vö. A hazai kálvinizmus és liturgiája. In: *A liturgiáról ökumenikus megközelítésben*. Szerkesztette Xeravits Géza. Pápai Református Teológiai Akadémia – Pápa, L'Harmattan – Budapest 2007, 65–87. (Horizontok. 4.) Liturgia, liturgus, évforduló. In: *Confessio* 35 (2008, rendkívüli szám), 60–73.

⁶ *Psalterium Ungaricum. Szenci Molnár Albert zsoltárfordításai a genfi zsoltárok dallamaira*. Kiadta Bólya József. Bp. 2003. Vö. még az *Institutio* megfelelő szakaszát: III. 20. 32. A korábbi, nem teljes fordítást Révész Imre készítette Délvidék énekeskönyvéhez (Szabadka 1939), amelyet Ágoston Sándor, Karácsony Sándor és Árokháty Béla szerkesztett.

tétlenül szükséges, hogy az előadások és még sok más, ami a témához kapcsolódik, ismertté váljék a sokkal szélesebb olvasóközönség előtt.

Ahogy az előadások egymást követték, szemünk előtt alakult ki a rendje mindannak, amit az éneklőszék jelentett a különböző felekezetek kultúrájában és a liturgikus hagyományban. Nem vagyok kimondottan egyházzenesz, mégis a Kántor-Tanítóképző Főiskolát vezetem itt, Marosvásárhelyen, s második gondolatként az utolsó előadásra szeretnék utalni. Kovács László Attila professzor úr előadása nagyon megragadott. Ő teológus és egyházzenesz is. Hozzánk vizsgáztatni is el szokott jönni, s ezért jól ismeri helyzetünket, és egy javaslattal élnek: Hasznos lenne, ha a szervezők az egyházzeneszek állásfoglalását tennék közzé. Sok ehhez hasonlót olvastam; de mondjuk már ki konkrétan, hogy a református egyháznak úgy kell tekintenie az egyházzeneszre és kántorokra, mint akik az igehirdetők partnerei az istentiszteleti szolgálatban, s emellett azt is, hogy istentiszteletünk és liturgiánk nem lehet teljes, ha abban nem kap megfelelő helyet minden művészi elem. Sajnos, számos jel arra mutat – mind határon túl, mind itthon –, hogy a kántorok és egyházzeneszek nem részesülnek az őket megillető megbecsülésben. Gondolom, ezekkel mindenki egyetért, és meggyőződésem, hogy ez a konferencia nagymértékben hozzájárulhatna ahhoz, hogy a kántorok és egyházzeneszek több megbecsülésben részesüljenek.

Barabás László

Kapcsolódva az előző hozzászólásban megfogalmazott jogos igényhez, szeretném felhívni a figyelmet egy 2002-ben megjelent dokumentumra. A dokumentumba foglaltakat fontosnak ítélték a Kárpát-medence református püspökei és főgondnokai, és azokat kézjegyükkel is ellátták. A dokumentumot két egyházzenesz kollégával fogalmaztuk meg és ezt a Pápan megrendezett egyházzenei konferencia is elfogadta. Címe: *Tézisek a magyar református egyházzenéről*.⁷ Erre a későbbiekben többször is hivatkoztunk,

⁷ „Megvizsgálva a magyar református egyházzene jelenlegi helyzetét, jövőbeni lehetőségeit és az ezekből adódó tennivalókat, a következőket tesszük közzé:

Fontosnak tartjuk

- a református egyházi zenével foglalkozó tudományágak támogatását abból a célból, hogy kutatási eredményeiket egyházunk hasznosíthassa;
- az egyházi zene mint művészet, méltó eszköz istentiszteleteink gazdagítására és gyülekezeteink építésére;
- minden templomi istentisztelet rendező kerete a liturgia, ezért a zenei szolgálatot végző és vezető szakember, a lelkész legközvetlenebb munkatársa a liturgiában. A kántor is liturgus;
- az Isten Igéjéhez méltó zene ugyanakkor a misszió fontos eszköze, színvonala nem lehet közömbös;
- liturgiánk csaknem ötszáz éves történetének értékes zenei elemeit hasznosnak ítéljük, alkalmazásukat szorgalmazzuk mind a kóruskultúra, mind pedig az orgonakultúra területéről. A gyülekezeti éneklés fontossága azonban elsődleges.

Ezért egyházkerületeinkben lépéseket teszünk a református egyházzene színvonalának emelésére, melynek érdekében a legfontosabb feladatok:

- a kántorok képzése, továbbképzése, megszervezése és nyilvántartása;
- a zene megfelelő súlyának biztosítása az egyházi iskolákban és a lelképásztorképzésben;
- egyházkerületi orgona-felügyeletek létrehozása, értékes orgonáink állapotának megőrzése céljából;
- a kóruskultúra ápolása, gyülekezeti kórusok szervezése;
- zsinati, országos egyházzenei előadó alkalmazása;
- kiadványok támogatása, a tudományos kutatás eredményeinek megjelentetése;
- minőségi református egyházi zene a médiában.

Budapest, 2002. június 26.

hiszen a tézisek több sajtóorgánumban is megjelentek (pl. *Magyar Egyházzene*, IX. évfolyam 2001-2002/2,317). De minden dokumentum csak annyit ér, amennyit be tudunk, be akarunk tartani vagy tartatni belőle. Természetesen konferenciánk figyelmébe is ajánlom ezt és javaslom újraközlését.

Dávid István

Jó néhány éve kezdeményeztem Debrecenben, hogy foglalkozzunk a kántor liturgikus szerepével, liturgusi funkciójával. Ti. még a lelkész liturgusi szerepe is teljesen háttérbe szorult. Alig tudnék néhány tanulmányt mondani, s azok is régiek, amelyek egyáltalán a lelkész liturgusi funkciójával foglalkozna, holott a lelkész azért prédikálhat, mert liturgus, és nem fordítva. A kántor liturgusi szerepe pedig sehol nem került elő. Állásfoglalásunk révén – szerencsére – a Magyar Református Tanácskozó Zsinat egyik iratába szó szerint is bekerült ez: *a kántor is liturgus*. A többit nem nekünk kell kimondani, hanem az egyházi vezetésnek. Mi próbálunk hatni rájuk az egyházi és a szaksajtó segítségével.

Fekete Csaba

A konferencia anyaga meg fog jelenni a *Magyar Egyházzene*-ben akár kibővítve is, hiszen mindig készek vagyunk arra, hogy az ilyen nagyon színvonalas előadásokat közreadjuk. Nem először fordult már elő, hogy az éneklőszék kérdésével foglalkoztunk, és azt hiszem, hogy minden alkalommal igen kiváló tanulmányok kapcsolódtak e témához. Az éneklőszék nem választható el attól az embertől, aki ott áll mellette; és ez fordítva is igaz, még ha adott esetben egy bútor darab nem is tartozik hozzá. Azonban a *Magyar Egyházzene* következő száma bemutathatja a kérdés problémás voltát is. Valószínűleg szükség van arra az emberre, aki ott áll az éneklőszék mellett, és akit most *animateur*nek, *animátor*nak, *lelkésítő*nek nevezünk. A francia egyházban a második vatikáni zsinat után terjesztették el ezt az intézményt. Ezt az intézményt pedig be lehet tölteni jól és rosszul is. Íme egy követendő példa.

A Szent Eustache templomban, a francia egyházzene egyik legkiválóbb helyén egy roppant szimpatikus és rendkívül jó hangú fiatal ember végzi ezt a szolgálatot, hiszen a jelenlegi kulturális helyzetben és különböző okoknál fogva tényleg szükség van arra, hogy lássunk elől egy embert, aki énekel. Nem szívesen énekelünk, ha nem látjuk, hogy más is énekel. A lelkészt látjuk, hisz ő is egy bizonyos animateur, lelkésítő, de nem feltétlenül az ő dolga, hogy hatalmas hanggal vezesse az éneklést. Ha teszi – természetesen jól –, ám végezze, ez fontos dolog. Annyi szó esik a laikusok bevonásáról, s arról, hogy a liturgiában ez igen fontos szolgálat lehet. Nos, ez a fiatal ember, amellet, hogy ragyogóan énekel, és már a polifon művekben is énekel rendkívül szép tenor hangjával, miért ne kaphatna szerepet az ének vezetésében is. Ugyanakkor sok esetben a plébános éppen az animátort használja fel arra, hogy bevezesse azt, ami vacak, pocsek, szemét. Körbe vagyunk véve szeméttel, és ennek nem lehetnek pasztorális vagy egyéb szempontjai, nem mondhatjuk a hulladékra azt, hogy nemes. Tehát fel lehetne eleveníteni ezt az egykor létezett funkciót, amennyiben az istentiszteleti közösségnek igénye van az arra, hogy előtte álljon a lelkésítő és vezesse az éneket. Körülötte van több gyerek – egy felekezeti iskola diákjai –, akik meg akarják mutatni magukat és a

Aláírók: Tőkés László, Dr. Erdélyi Géza, Dr. Hegedüs Loránt, Papp Géza, Dr. Kálmán Attila, Horkay László, Karsay Eszter, Kanalas János, Dr. Dávid István, Bódiss Tamás, Hoppál Péter, Tonk István, Csete-Szemesi István, Csete-Szemesi Istvánné.”

szülők is látni akarják őket. Ez természetesen egy egészen kicsi vagányságot vagy kiállási készséget igényel, de serkentő is lehet. Vagyunk olyanok néhányan – és én is ezek közé tartozom –, akik szeretjük megmutatni magunkat. A Jóisten az ilyen irányú dolgainkat is be tudja csatornázni az istentiszteletbe, s ez egyben lehetőség mások számára is, hogy részt vegyenek a liturgikus folyamatban. Ha a gyülekezet együtt gondolkodik az éneklőszékekről, ezekről a csodálatosan szép és újraalkotható emlékekről, együtt kell gondolkodnia az animateur – lelkesítő – szerepéről is. Ha egy-egy fontosabb, nagyobb gyülekezet megteremti a hagyományt, akkor a kisebb helyeken is remény van bevezetésére. Franciaországban is az utóbbi tíz-húsz évben terjedt el az animateur szolgáltatásnak bevezetése.

A gregorián éneklés bevezetése pontosan ugyanolyan gond vagy lehetőség katolikus és protestáns vonatkozásban egyaránt. Egyáltalán nem könnyebb bevezetni a katolikusoknál, mint a protestánsoknál; szerintem talán még nehezebb is. Legföljebb másféle indokokkal vetik el.

Végül egy gyakorlati kérdéssel zárnám. Saját kórusommal tapasztaltam a következőt. Ez protestáns indíttatású kórus volt. Először, szokás szerint, a négyszólamú repertoárt próbáltuk és jutottunk is valamire benne. Az után tértünk rá a gregorián műfajokra. Azok a protestáns kollégák is, akiknek volt bizonyos fenntartásuk a gregoriánnal szemben, mert igenis volt, fokozatosan jöttek rá annak hasznára. Mindenféle „müümüü”, „züüüü” meg egyéb borzalom helyett, ami a magyar énekkari kultúrában beéneklésként elterjedt, igenis alkalmazható. Csak rendkívül professzionális módon szabad kórusbeéneklést tartani. A kórus egységes hangzásának a kialakításában nincs más szempont, anyag, ami ilyen hasznos lenne, mint a gregorián. Erre nagy kóruskultúrájú országokban is rájöttek, ahol komoly, nagy kórusok végzik a beéneklést – a maguk módján. Azt is megfigyelhettük a marosvásárhelyi diákénekesek előadásában, hogy egy merev szilabikus forma hogyan oldódik fel, amint elkezdenek énekelni: egészséges magyaros zenei érzékkel a helyes megoldás már kialakul a hosszabb dallamok végére.

Az éneklőszékekkel kapcsolatosan a keleti egyházaknál láthattuk azt, hogy az ottani egyházzene nagy része ritmikus, szilabikus anyag, tehát nem biztos, hogy csak a magyaros *parlando-rubato* megoldásoknak lehet szerepe. Meglepődött több kollega azon, hogy szilabikus módon hangzik a gregorián. Lehetett ugyanis egy ilyen előadása is, hiszen – a zsoltárrecitáció és a szent szöveg felolvasását leszámítva – az egész egyházzene ritmikus az ókeleti egyházi kultúrákban.

Minden szempontból a lehető legnagyobb dicséretet érdemlik elsősorban a szervezők és azok, akik előadással vagy egyéb módon részt vettek ezen a rendezvényen. A továbbiakban pedig szimpatikus fiatal embereknek ajánlom: amennyiben tényleg nem tudnak harmonikázni, akkor valóban csodálatos terep nyílik meg előttük, és sokan követhetik ősz hajú elődeiket. És a lelkészeknek is ajánlom, akiknek a teológián – hogy a zsoltár szavaival éljek – „az ujjait tanították hadakozásra”, talán nagyobb haszna van, hogyha tiszteli a kántorát, megbecsüli az egyházzeneét és az irattárat, a vizitációs jegyzőkönyveket böngészi folyamatosan. Köszönöm szépen.

Déri Balázs

Mindenekelőtt szeretnék köszönetet mondani azoknak a kollégáknak és barátoknak, akik segítségükkel és bátorításukkal nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a gondolatot tett kövesse és annak helyszíne a Vártemplom lehessen, azáltal, hogy annak gyülekezete szeretettel befogadott minket. A mai együttlétünket többszörös egyházzenei

fordulópontnak is értékelhetjük, hiszen a csaknem 250 éves éneklőszék körül újra marosvásárhelyi diákok szólaltatták meg a hagyomány szerint is hiteles egyházzeneinket. Ezt korábban mi már megtettük egy szakmai kirándulás alkalmával, de az esemény történeti hitelét a helyiek adhatják meg igazán, a helyiek tudatában válhat újra értéké, ami egykor az volt. Köszönet illeti szorgalmukat és felkészítő tanáraik munkáját.

De a korszerűség sem hiányozhat a hitelesség mellől. E kettő egymást erősítve szólal meg a mai koncerten és a holnapi istentiszteleten, amikor felcsendül Csíky Boldizsár korálfeldolgozása: *Terólad zeng dicséretünk*. Először az éneklőszék mellől a capella, majd orgonakíséretes változatban, 21. századi harmóniákkal. Meggyőződésem, hogy az éneklőszék csak akkor lényegül át emléktárgyból napjaink liturgikus eszközévé, jelenkori élő valósággá, ha zeneszerzőink, ahogy az orgona számára is, műveket komponálnak azok korábbi funkciójának szellemében. A pulpitusok számára elképzelt repertoárban ugyanis több évszázados szünetjel éktelenkedik. Köszönöm Csíky Boldizsárnak, hogy megtörte e nyomasztó csendet!

A harmadik terület, ahol fontosságát sejtem konferenciánknak, az a kántorképzés, zeneoktatás és zenei ízlésformálás. Se szeri, se száma azon gyülekezeteknek, ahol az éneklés vezetése sípos orgona nélkül, valamilyen kétes értékű és eredetű hagszerpótlékkal történik – reméljük, csak átmenetileg. Arányuk a statisztikák és egyházi jelentések szerint rohamosan növekszik. Igaz, egyes gyülekezetek hatalmas áldozatokat hoznak értékes történeti orgonáik restaurálása érdekében, de ez a folyamat nagyon lassú. Félő, hogy a negatív tudatformálódás gyorsabb, mint gondolnánk, és sejlik az elektronikus kántor víziója is. Ezért, ahol eredendően vagy időlegesen nincs orgona, ne féljünk az élő emberi hangra támaszkodni. Sokkal hitelesebb lenne egyfajta előénekesi, énekvezéri kultúra újratemetésében gondolkodni, mintsem továbbra is a túlzott orgonacentrikusság bűvöletében vergődve, reszkető hangú elektroniumokat hívni segítségül a vox humana helyett, mivel egyelőre nincs pénz klasszikus orgonáink rendbetételére. E gondolatot főleg a kántor- és énekvezérképzés figyelmébe ajánlom nagy szeretettel. Szerencsére a Vártemplomban tapasztaltak erre a kérdésre is megnyugtató választ adnak.

Dávid István

Egyértelmű, hogy a magyar református hagyományainkat ismernünk kell, megélni, megérteni és továbbadni pedig kötelességünk. Az elfeledetteket felkutatni, feltárni és feleleveníteni szintén célszerű. A marosvásárhelyi éneklőszék-konferencia ehhez a munkához járul hozzá nagyon jelentősen. Kecskemétiéként, hadd mondjak el néhány gondolatot a református egyházzenei hagyományunk – szerintem – legfontosabb elemeiről.

Graduál. A meglévő és porosodó éneklőszékek használatbavételével talán vissza lehetne hozni a magyar nyelvű graduálok egy részét is a templomi használatba. A reformáció kezdetétől sokáig ez jelentette a református egyházzene gerincét. Az egyházzene szakemberek tudják, milyen kincs van a birtokukban, erre az egyetemes értékre kellene ráébreszteni a lelkészeket – a teológián kiemelt egyházzenei képzéssel –, a református iskolák és gimnáziumok diákjait, illetve a gyülekezeti tagokat.

Hagyományos harmónia. Szabó Csaba több évtizedes munkával feltárta és publikálta az erdélyi református diákok harmonizálásait, zeneelméletét az *Erdélyi magyar harmóniás énekek a XVIII. századból* című, s a Balassi Kiadónál megjelent könyvében. Ennek az improvizált többszólamúságnak a hagyománya a szászcsávási gyülekezetben máig is él! Néger spirituálé helyett ezeket kellene tanulmányozni.

Orgona. Orgonák kutatása, megmentése és védelme nem öncélú, hanem küzdelem a digitális orgonautánzatok ellen. Hiánypótló feladat lenne még a népi kántorok és orgonisták játékának összegyűjtése és elemzése, népzenei szakemberek bevonásával. Kíváncsian várjuk az immáron rendkívül esedékessé vált új korálkönyvet, amely várhatóan nívósabb kántorképzést tesz majd lehetővé.

Gyülekezeti éneklés. Az énekeskönyv nem énekelt, de értékes dallamait tanítsuk a gyülekezeteknek, elsősorban a magyar énekkincset. Az idegen vagy értéktelen képződményeket tartsuk távol, ha kell, „kötélből ostort forván” kergessük ki a templomból!

Köszönöm az együttgondolkodást.

Kovács Levente

Az éneklőszék című konferencia zenei programja Marosvásárhely 2008. április 4–5–6.

Április 4., péntek, 20,30: ORGONABEMUTATÓ, KULTÚRPALOTA

L. Vierre: *Carillon de Westminster* – Molnár Tünde

Április 5., szombat VESPERÁS

Igei szolgálat: Fekete Csaba, orgonál Dávid István, vezényel Bódiss Tamás
KONCERT

- J. S. Bach: Preludium és fuga C-dúr (9/8) – Kovács Levente (Kecskemét)
- Tétel protestáns graduálokból – Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzenei Tanszékének Kórusa, vezényel Bódiss Tamás
- Johann Pachelbel: d-moll Chaconne – Molnár Tünde
- Claude Goudimel: 89. Genfi zsoltár – *Az úrnak irgalmát*; Csíky Boldizsár: Korálfeldolgozás – *Terólad zeng dicséretünk*; a Marosvásárhelyi Kántor-Tanítóképző Főiskola és a Színművészeti Egyetem Zenetanári Tanszéke hallgatóinak egyesített kórusa, vezényel Csíky Csaba, orgonál: Molnár Tünde
- Kodály Zoltán: Három tétel az Organoediából (*Introitus, Kyrie, Ite missa est*) – Kovács László Attila (Kolozsvár)

Április 6, vasárnap ISTENTISZTELET A VÁRTEPLOMBAN

Igét hirdet Ötvös József esperes-lelkipásztor

- Preludium
- Introitus az Öreg Graduálból: *Örülj és örvendezz...*
- Előfohász, apostoli köszöntés
- Ének: Csíky Boldizsár: Korálfeldolgozás – *Terólad zeng dicséretünk* – Marosvásárhelyi Kántor-Tanítóképző Főiskola és a Színművészeti Egyetem Zenetanári Tanszéke hallgatóinak egyesített kórusa, vezényel Csíky Csaba, orgonál Molnár Tünde.
- Bibliaolvasás, bűnvalló imádság, ének, prófétai imádság
- Húsvéti szekvencia: *Feltámadott Úr Krisztusnak...* és gyülekezeti ének: *Krisztus feltámadott* (236)
- Alapige (1Krón 6,16–17), igehirdetés
- Responzórium, ráfelelő ének
- Imádság, Miatyánk
- Záró ének és hirdetések
- Apostoli hitvallás
- Áldás